

УДК 631.524:632.7

БОЙКО Н.С., мол. наук. співробітник

БРОУН І.В., наук. співробітник

Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України

E-mail: alexandriapark@ukr.net; index_bc@ukr.net

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *TAXUS* L. ДО ПОШКОДЖЕННЯ НЕСПРАВЖНЬОЩИТІВКОЮ ТИСОВОЮ (*PARTHENOLECANIUM POMERANICUM* KAW.)

Наведені результати оцінки стійкості представників роду тис (*Taxus* L.) до пошкодження несправжньо-щитівкою тисовою (*Parthenolecanium pomeranicum* Kaw.).

Ключові слова: шкідник, вид, культивар, пошкодження, стійкість.

Постановка проблеми. Деревні рослини, особливо хвойні, як найважливіші складові наземних екосистем, формують основну масу первинної продукції кисню, створюють екологічні ніші для різних форм життя, виявляють високу середовищевірну активність, широко використовуються людиною для створення ландшафтних композицій тощо. Для ефективного озеленення міст, селищ та приватних ділянок, а також відновлення існуючих та створення нових садово-паркових об'єктів слід приділяти увагу не лише декоративності саджанців тих чи інших рослин, але й їхній стійкості проти шкідників та хвороб [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед перспективних для озеленення в Україні хвойних рослин неабияким попитом користуються й представники роду *Taxus* L. В європейському декоративному садівництві ці рослини вдало використовують вже сотні років. Зокрема, лише вид *Taxus baccata* має більш як 200 культиварів, які різняться між собою за формою, висотою та забарвленням хвої [1].

Рід *Taxus* налічує 8 видів, що трапляються лише у Північній півкулі. Ареал розповсюдження тисів є досить широким та, як і у багатьох давніх родів рослин, розірваним [6].

Колекція дендрологічного парку «Олександрія» включає 3 види, 1 гібрид та 17 культиварів роду *Taxus*, а саме: *T. baccata*; *T. cuspidata* Sieb. et Zucc.; *T. canadensis* Marsh., *T. x media* Rehd. Культиварний склад: *T. baccata* 'Aurea'; *T. baccata* 'Elegantissima'; *T. baccata* 'Fastigiata'; *T. baccata* 'Fastigiata robusta'; *T. baccata* 'Good Elsje'; *T. baccata* 'Repandens'; *T. baccata* 'Selection Cordes'; *T. baccata* 'Semperaurea'; *T. baccata* 'Summergold'; *T. baccata* 'Washingtonii'; *T. cuspidata* 'Green Mountain'; *T. x media* 'Farmen'; *T. x media* 'Hatfieldii'; *T. x media* 'Hicksii'; *T. x media* 'Hillii'; *T. x media* 'Sebian' і *T. x media* 'Strait Hedge'.

Одним з найнебезпечніших шкідників представників роду *Taxus* в насадженнях дендропарку є несправжньощитівка тисова (*Parthenolecanium pomeranicum* Kaw.), яка завдає неабиякої шкоди, заселяючи стовбур, гілки, пагони та хвою рослин. За даними деяких авторів [3, 5], найбільшого пошкодження від шкідника зазнає *T. baccata*, а найрідше його можна зустріти на *T. cuspidata*.

Мета і завдання досліджень. Відомості щодо пошкодження видів роду *Taxus* несправжньощитівкою тисовою носять фрагментарний характер, а стосовно гібридів та культиварів – взагалі відсутні. Тому вивчення та оцінка стійкості представників роду *Taxus* до *Parthenolecanium pomeranicum* має практичне значення для створення якісних декоративних насаджень.

Матеріал та методика досліджень. Ступінь заселення несправжньощитівкою тисовою вивчали протягом 2008–2011 рр. шляхом візуального обстеження рослин, що ростуть на території дендропарку «Олександрія».

Ступінь пошкодження рослин протягом вегетаційного періоду визначали за п'ятибальною шкалою Г.В. Дмитрієва [4], де:

- 1 бал – до 5% пошкоджених частин крони або окремих органів;
- 2 бали – близько 10–15 % пошкоджених частин рослин;
- 3 бали – до 25 % поверхні крони або така ж кількість окремих органів пошкоджена;
- 4 бали – більше 1/3 видимої поверхні або окремих органів рослини пошкоджено;
- 5 балів – більше 50 % органів рослини (або 75 % видимої поверхні) пошкоджено.

При цьому кожне дерево, що росте в насадженнях дендропарку та на колекційних ділянках, оглядали повністю.

Результати досліджень та їх обговорення. Встановлено (табл. 1), що заселення фітофагом кожного представника роду *Taxus* було неоднаковим, це, напевно, можна пояснити біологічними особливостями того чи іншого виду, гібрида, культивуру.

Таблиця 1 – Ступінь заселення несправжньощитівкою тисовою представників роду *Taxus* в балах (дендропарк «Олександрія» 2008–2011 рр.)

№ з/п	Назва виду, гібрида, культивуру	Роки			
		2008	2009	2010	2011
1	<i>Taxus baccata</i> ♀, ♂	1	2	1	1
2	<i>Taxus baccata</i> 'Aurea' ♀	0	0	0	0
3	<i>Taxus baccata</i> 'Elegantissima' ♀	0	0	0	0
4	<i>Taxus baccata</i> 'Fastigiata' ♂	0	1	0	0
5	<i>Taxus baccata</i> 'Fastigiata robusta' ♀	0	0	0	0
6	<i>Taxus baccata</i> 'Good Elsje' ♀	3	3	2	3
7	<i>Taxus baccata</i> 'Repandens' ♀	1	2	1	1
8	<i>Taxus baccata</i> 'Semperaurea' ♂	0	1	0	0
9	<i>Taxus baccata</i> 'Summergold' ♀	0	0	0	0
10	<i>Taxus baccata</i> 'Washingtonii' ♀	0	0	1	0
11	<i>Taxus cuspidata</i> ♂	0	0	0	0
12	<i>Taxus cuspidata</i> 'Green Mountain' ♀	1	1	1	2
13	<i>Taxus x media</i>	1	2	1	1
14	<i>Taxus x media</i> 'Farmen' ♂	0	1	0	0
15	<i>Taxus x media</i> 'Hatfieldii' ♂	3	3	3	2
16	<i>Taxus x media</i> 'Hicksii' ♀	0	0	0	0
17	<i>Taxus x media</i> 'Hillii' ♂	0	0	0	0
18	<i>Taxus x media</i> 'Sebian' ♂	1	1	0	1
19	<i>Taxus x media</i> 'Selection Cordes' ♂	1	0	0	0
20	<i>Taxus x media</i> 'Strait hedge' ♂	0	0	0	0
21	<i>Taxus canadensis</i> ♀ ♂	0	0	0	0

Так, найбільш заселеними фітофагом (бал 2–3) виявились культивари *Taxus baccata* 'Good Elsje' та *Taxus x media* 'Hatfieldii'.

Дещо менше заселеними (1–2 бали) були *Taxus baccata*, *Taxus baccata* 'Repandens', *Taxus cuspidata* 'Green Mountain', *Taxus x media* та *Taxus x media* 'Sebian'. Інші представники роду *Taxus* несправжньощитівкою тисовою не пошкоджувались.

Висновки. Виходячи з отриманих даних, для створення високоякісних декоративних насаджень за участю тисів, ми рекомендуємо використовувати наступні культивари роду *Taxus*: *Taxus baccata* 'Aurea', *Taxus baccata* 'Elegantissima', *Taxus baccata* 'Fastigiata', *Taxus baccata* 'Fastigiata robusta', *Taxus baccata* 'Summergold', *Taxus x media* 'Hicksii', *Taxus x media* 'Hillii', *Taxus x media* 'Strait hedge', які не лише є високодекоративними, а й відзначаються надзвичайною стійкістю до пошкодження шкідниками та хворобами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова М.С. Хвойные растения в нашем саду / М.С. Александрова. – М.: Фитон+, 2000. – 222 с.
2. Атаманюк Ю.А. Основные принципы подбора древесно-кустарниковых растений при озеленении городов: конспект лекций / Ю.А. Атаманюк. – К., 1985. – 23 с.
3. Гаршина Т.Д. Болезни деревьев и кустарников Северного Кавказа / Т.Д. Гаршина. – Сочи: Полиграфическое предприятие (ФГУ НИИгорлескол), 2003. – 130 с.
4. Дмитриев Г.В. Защита зеленых насаждений от вредных насекомых / Г.В. Дмитриев. – К.: Будівельник, 1965. – С. 7-19.
5. Дмитриев Г.В. Основы защиты зеленых насаждений от вредных членистоногих / Г.В. Дмитриев. – К.: Урожай, 1969. – 412 с.
6. Кохно М.А. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / За ред. М.А. Кохно, С.І. Кузнєцова. – К.: Вища школа, 2001. – 207с.

7.
Оценка устойчивости представителей рода *Taxus* L. к повреждениям ложнощитовкой тисовой (*Parthenolecanium poteranicum* Kaw.)

Н.С.Бойко, И.В. Броун

Приведены результаты оценки устойчивости представителей рода тис (*Taxus L.*) против ложнощитовки тиссовой (*Parthenolecanium pomeranicum* Kaw.)

Ключевые слова: вредитель, вид, культивар, повреждение, стойкость.

Evaluation of stability of representatives of the genus of *taxus* l. For damage of *Parthenolecanium pomeranicum* Kaw.

N. Wojko, I.Broun

The results of assessing the sustainability of the genus of *Taxus L.* against *Parthenolecanium pomeranicum* Kaw. are presented.

Key words: pest, species, cultivar, damage, resistance.